

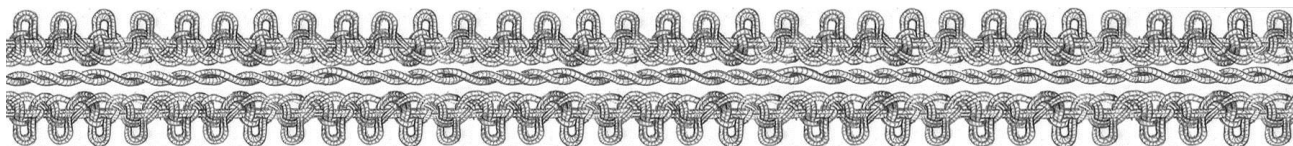
FÉMFONALAS LELETEK

– az ásatástól a kiállításig –

SZAKMAI NAP

PROGRAMJA

Magyar Nemzeti Múzeum
2015. augusztus 28.

Az ásatásokon előkerülő összetett anyagú leletekkel (textil, fém, üveg, bőr együtt), fémfonalas textilekkel kapcsolatban mindig sok kérdés merül föl, az „in situ” felszedéstől kezdve a restauráláson keresztül a raktározás és kiállítás módjáig.

Az elmúlt évek Fiatal Középkoros Régészek Konferenciáin több előadás témája is fémfonalas pártákhoz kapcsolódott.

A tavalyi konferencián merült fel ötletként egy szakmai nap szervezése. Időszerűnek tartunk egy olyan alkalmat, ahol régészek és restaurátorok számolhatnak be tapasztalataikról, és ahol lehetőség van kérdések megvitatására.

Fontosnak tartom, hogy egy érzékeny lelet előkerülésekor még természetesebb legyen, hogy a restaurátor menjen a helyszínre, vagy az „in situ” felszedés bevett gyakorlat legyen. A szakmai nap ehhez gyakorlati segítséget szeretne nyújtani, egy-egy konkrét példán keresztül. Fontos, hogy a leletek felszedése után a lehető leghamarabb elkezdődjön a restaurálás. Vagy ha ez valamilyen nem lehetséges, akkor feltétlenül szükséges megfelelő körülményeket biztosítani a lelet számára, hogy megmenthető legyen.

Viseleti leletek kezelése (konzerválása, restaurálása) nagy felkészültséget igényel összetett anyaguk miatt. Lényegesnek tartom, hogy azok a szakemberek, akik a témában elmélyültek, rengeteg tapasztalatot, ismereteket gyűjtöttek össze, megoszthassák a szakmában, témában még kevesebb gyakorlattal rendelkező kollégákkal. A fémfonalas leletek egyedisége és fém anyaguk vékonysága, szerves anyagok érzékenysége miatt különleges bánásmódot igényelnek. A szakmai nap keretében lehetőséget szeretnék teremteni kérdések felvetésére és megbeszélésére is.

Az anyagvizsgálatok fontosságát nem lehet eléggé hangsúlyozni. Meg kell ismernünk az egyre bővülő vizsgálati lehetőségeket, mellette használnunk kell a már jól bevált módszereket is. A fémfonalakról szükséges minél több adatot gyűjteni, rendszerezni és dokumentálni.

A fémfonalak rekonstrukciója nélkülözhetetlen a készítéstechnika kutatásában. A restaurálás során tett megfigyelések alapján feltételezett készítési módszerek kipróbálhatóak a gyakorlatban.

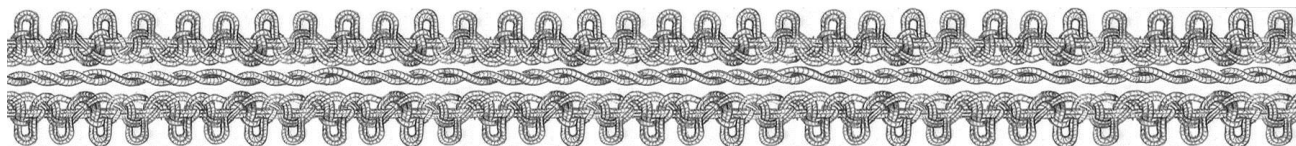
A szakmai nap eredményeként reményeim szerint közelebb kerülhetünk ahhoz, hogy a fémfonalas leletek előkerülése ne probléma legyen, hanem izgalmas kihívás, aminek megoldásához egyre szélesebb eszköztárral rendelkezzenek a régészek, restaurátorok és kutatók.

Az előadások érintett témakörei: kultúrtörténet, ásatás, restaurálás, anyagvizsgálat és rekonstrukció.

A szakmai nap időpontja: 2015. augusztus 28. 9 – 18 óráig.

Helyszín: Magyar Nemzeti Múzeum, Bp. 1088, Múzeum krt. 14-16. Pollack-terem.

Lengyel Boglárka
régészeti fémrestaurátor
Magyar Nemzeti Múzeum

PROGRAM

09. 00 MEGNYITÓ: E. NAGY KATALIN

E. Nagy Katalin
textilrestaurátor
(nyugdíjas)
Iparművészeti Múzeum
Budapest

09. 10 MEGEMLÉKEZÉS BAKAYNÉ PERJÉS JUDITRÓL

Szeretettel és tisztelettel szeretnék megemlékezni B. Perjés Juditról. Az egyetemen tanítványként ismertem meg majd munkatársként tanulhattam tőle. Az első fémfonalas munkám is hozzá kötődik. Szeretettel gondolkodom rá és a tőle tanultakra.

Lengyel Boglárka

ELŐADÁSOK: KULTÚRTÖRTÉNET TÉMAKÖR

09. 20 ERDEI T. LILLA:

A DEBRECENI DOBOZI-TEMETŐ LELETANYAGA (16-18.- SZ. ELEJE)

A Doboz-temető 16-18. század elejéről származó textil leletanyaga a város vezető rétegének viseleteit tartalmazza, elsősorban a női öltözködések gazdagságára enged következtetni. A leletanyag különlegessége a rendkívül nagy mennyiségű és változatos stílusú fémcsipke használata, ami alapanyagánál fogva a textilek konzerválásában is jelentős szerepet játszott. Sokszor éppen a csipkének köszönhetően azonosítható egy-egy ruhadarab, vagy a csipke enged következtetni a ruha típusára, jellemzőire. A fémcsipkék jellegzetessége, hogy vastagabbak, rusztikusabbak lenből készült társaiknál. Míg a lenge lencsipkéket elsősorban az anyagszélhez rögzítve használták és az áttört, csipkés hatás volt a fontos, addig a rusztikus fémcsipkék inkább rátétként funkcionáltak, az aranyos csillogást fokozták az egyébként is drága, legtöbbször mintás selyem- és bársonyszöveten.

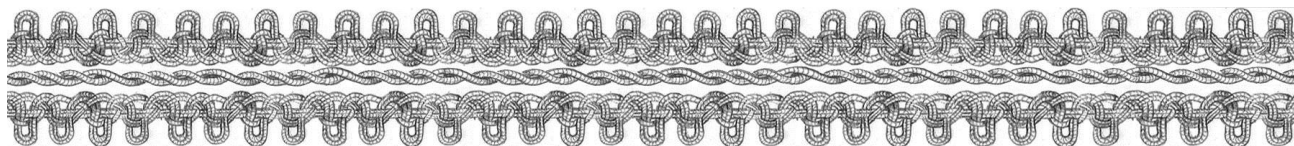
Erdei T. Lilla
etnográfus, muzeológus
Magyar Iparművészeti Múzeum
Budapest

09. 50 ZAY ORSOLYA: NŐI FEJ ÉS HAJVISELETEK AZ ÚJKORBAN

Zay Orsolya
régész, történész
Magyar Nemzeti Múzeum
Budapest

10. 10 KÉRDÉSEK, BESZÉLGETÉS KULTÚRTÖRTÉNET TÉMAKÖRÖBEN

10. 30 Szünet

ELŐADÁSOK:
ÁSATÁS, RESTAURÁLÁS TÉMAKÖR

10. 45 ÚJVÁRI MÁRIA:

AZ IDŐ SZEREPE A KRIPTALELETEK KIEMELÉSÉBEN, MEGŐRZÉSÉBEN

Kriptafeltárásokra Magyarországon általában leletmentésként kerül sor, a felkészülési idő, melynek során a feladatokat és a rendelkezésre álló eszközöket számba vehetjük, éppen ezért igen rövid. Az esetek többségében nincs lehetőség rá, hogy a helyszínen hozzáértő restaurátor végezze a leletek „in situ” felszedését, szakszerű csomagolását. E kényes feladat általában a régészre, muzeológusra, ásatási technikusra hárul. Az ő munkájukat megkönnyítendő, az idők során több helyszínen szerzett tapasztalataink összesítésére, közzétételére teszünk kísérletet ebben a beszámolóban, a teljesség igénye nélkül. Az előadás illusztrációjaként a feltárásokon készített fotóinkat, filmfelvételünket láthatják a szakmai nap résztvevői.

Újvári Mária
textilrestaurátor
Ferenczy Múzeum,
Szentendre

11. 10 RÁDULY EMIL:

AZ UTOLSÓ KOPORSÓ - DOKUMENTUMFILM

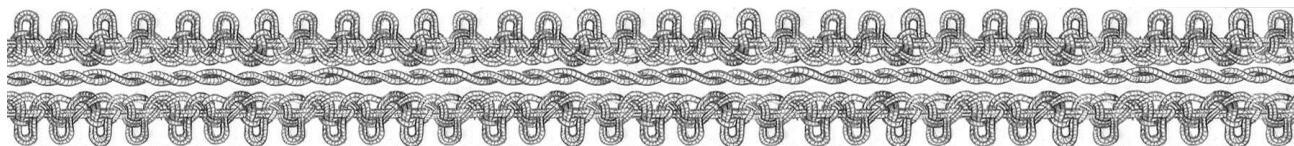
Ráduly Emil
néprajzkutató
Néprajzi Múzeum
Budapest

11. 20 GALAMBOS CSILLA:

ROSSZ MEGTARTÁSÚ RÉGÉSZETI LELETEK „IN SITU” KIEMELÉSE

Régészeti leletek „in situ” kiemelése azt jelenti, hogy a feltáráskor előkerülő érzékeny, rossz megtartású tárgyat eredeti helyzetében megtartjuk, hogy aztán a restaurátor műhelybe szállítás után, konszolidált körülmények között végezzük el kibontását, értelmezését. Előadásomban ennek lehetőségeit, a rögzítés és alátámasztás módszereit mutatnám be a 8. sz. főút Várpalotát elkerülő szakaszának megelőző feltárásán, ez év nyarán előkerült vakolat, és kerámiák példáján keresztül.

Galambos Csilla
restaurátor
Laczkó Dezső Múzeum
Veszprém

11.40 SIPOS ENIKŐ:

FÉMFONALLAL DÍSZÍTETT TEXTILEK KEZELÉSE

A fémszálas textilek kezelése az egymást kizáró feltételek miatt igen problematikus. Azok a kezelőszerek, amikkel eredményesen tisztítható a fém, károsak lehetnek a belfonalra, az alapszövetre vagy a hímzés alátétanyagaira. Ez késztetett arra, hogy összegyűjtsük az ajánlott módszereket, kipróbáljuk, megvizsgáljuk, milyen esetekben használhatók eredményesen és mik lehetnek azok a hátrányos tulajdonságok, amelyek alkalmazásukat adott esetben megkérdőjelezzik.

Sipos Enikő
textilrestaurátor-művész
(nyugdíjas)
Magyar Nemzeti Múzeum
Budapest

12. 00 EGERVÁRI MÁRTA:

PÁPA FŐ TÉRI ÁSATÁSON 2011-BEN ELŐKERÜLT XVIII. SZ. ELEJÉRŐL SZÁRMAZÓ RUHADERÉK MARADVÁNYAINAK KONZERVÁLÁSA ÉS REKONSTRUKCIÓJÁNAK KÉSZÍTÉSE

A leletet dr. Mordovin Maxim, a 2011-es ásatást vezető régész és munkatársai a pápai Gróf Esterházy Károly Múzeum szakrestaurátora segítségével, "in situ" módszerrel emelték ki. A veszprémi Laczkó Dezső Múzeum textilrestaurátor műhelyeiben végeztük a kezelését. A tisztítás, konzerválás során cél volt a tárgyról minél több információt nyerni, beazonosítani az alapanyagait, megállapítani a készítéstechnikákat, a szövet kötésrajzát, díszítőmotívumait, elkészíteni a csipke mintarajzát, a viselet szabásmintáját, és rekonstrukcióját.

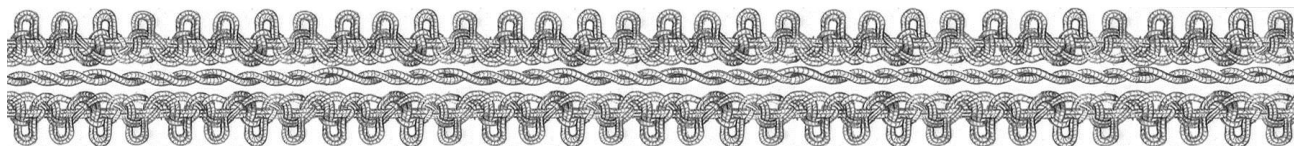
Egervári Márta
textilrestaurátor
Laczkó Dezső Múzeum
Veszprém

12. 20 NAGY REBEKA:

EGY 17. SZÁZADI ÉRCKOPORSÓ TITKAI

Diplomamunkámként foglalkoztam Batthyány Erzsébet viseletmaradványainak restaurálásával, akit 1674-ben temettek el a szombathelyi, Szent Márton templom kriptájában, egy érckoporsóba zárva. Bár a szövetmaradványok restaurálását korábban már ismertettem egy előadásban, vannak olyan érdekességek, kérdések, például a sír (és kirablásainak) története, vagy a feltárás körülményei és a restaurálás során felmerült technikai, etikai kérdések, melyek ismertetésére akkor nem volt mód. Ezen előadásban a fent említett kérdésekre próbálok meg válaszokkal szolgálni, hiszen ezen információk régészek, restaurátorok és más szakma képviselőinek érdeklődésére is számot tarthatnak.

Nagy Rebeka
textilrestaurátor
Savaria MHV Múzeum,
Szombathely

12. 40 SEREMETYEFF-PAPP JÁNOS:

GONDOLATOK AZ ÜRÖMI SÍRKÁPOLNA FÉMFONALAS TEXTILJEI KAPCSÁN

Alexandra Pavlovna sírkápolnájának textilszálas felszerelési tárgyai restaurálása során szerzett megfigyelések és tapasztalatok. A fémszálak és fémfonalak károsodásának fő okozója a porban abszorbeálódott nedvesség és a levegőben lévő gázok együttes hatása során bekövetkező kémiai reakciók. Egy különösen károsodott díszrojt darab eredményes tisztításának bemutatása.

Seremetyeff-Papp János
vegész-restaurátor művész
Seremetyeff Műterem
Budapest

13. 00 KÉRDÉSEK, BESZÉLGETÉS ÁSATÁS, RESTAURÁLÁS TÉMAKÖRBEN

13. 30 - 14. 30 SZÜNET

14. 30 POSZTEREK BEMUTATÁSA, KÉRDÉSEK, BESZÉLGETÉS

ELŐADÁSOK: ANYAGVIZSGÁLAT, REKONSTRUKCIÓ TÉMAKÖR

15. 00 dr. WEISZBURG TAMÁS:

TÖRTÉNETI EZÜST-RÉZ FONALAK: A KOHÁSZ ÁLTAL KÓDOLT SORS

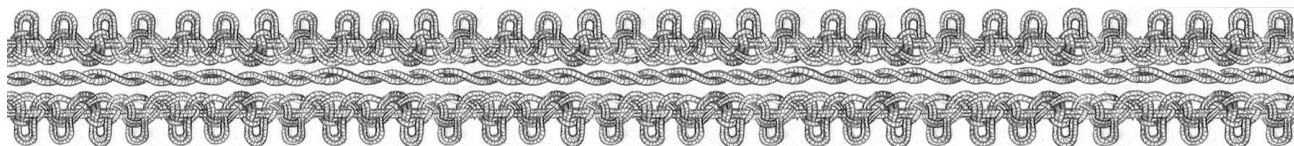
Szerzők: dr. Weiszbürg Tamás és dr. Gherdán Katalin

A régészeti feltárások során előkerülő fémfonalas díszítések legtöbbször kompozit anyagúak (fém-textil, fém-bőr stb.). Állapotukat és restaurálhatóságukat több tényező is befolyásolja. Közülük nagyobb figyelem fordítódik a tárolás-eltemetés viszonyaira és az egyes anyagtípusok kölcsönhatásaira.

Előadásunkban arra mutatunk példákat, hogy az ezüst fonalak az évszázadok alatt, már csekély réztartalom esetén is, „önálló életet” élhetnek: anyaguk és a restaurálhatóságot is meghatározó mikrométer alatti léptékű textúrájuk a tárolási körülményektől csak kevésbé függően, döntően a kiinduló fém összetétele és szövete által meghatározott elektrokémiai folyamatok nyomán átalakulhat.

Gyakorlati oldalról is megközelítjük, hogy az eszközigenyes anyagvizsgálatokat mikor, és milyen ráközelítéssel érdemes bevetni a restaurálás tervezése és előkészítése során.

Weiszbürg Tamás
mineralógus
ELTE, Ásványtani Tanszék
Budapest

15. 30 LENGYEL BOGLÁRKA:

16- 17. SZÁZADI FÉMFONALAK REKONSTRUKCIÓJA

Több párta restaurálása és anyagvizsgálata közben megfigyelt és dokumentált készítése technikai részlet alapján elegendő információ állt rendelkezésre egy készítése technikailag és anyagában korhű pártarekonstrukció elkészítéséhez.

A fémfonalak rekonstrukciója volt az első lépés ahhoz, hogy a párták pontos másolata vagy rekonstrukciója elkészülhessen. Az eredeti fémfonalak anyagainak, méreteinek megállapítására volt szükség a pontos másolat készítéséhez. A fémfonalak felépítésének és méretének megállapítása optikai mikroszkóp segítségével történt, 40-80-szoros nagyításban. A bélfonalak anyagának meghatározása, polarizációs mikroszkóppal, a fémszalagok vizsgálata anyagának, meghatározása elektronmikroszkóppal és elektronsugaras mikroanalízissel (SEM + EDS) történt¹.

A mért adatokkal megegyező fémszalagot elkészítve, a megfelelő anyagú és méretű bélfonalra tekerve sikerült olyan fémfonalt készíteni, ami nemcsak szabad szemmel, hanem mikroszkóppal vizsgálva is olyan, mint az eredeti. Ez a rekonstrukció egy egyszerűbb típusú fémfonal alapján készült, a bonyolultabb típusok készítése újabb és újabb kérdéseket vet fel. Következő lépésként a készítés módjának korhű rekonstruálása és az ahhoz használt eszközök korhű másolatának készítését tűztem ki célul.

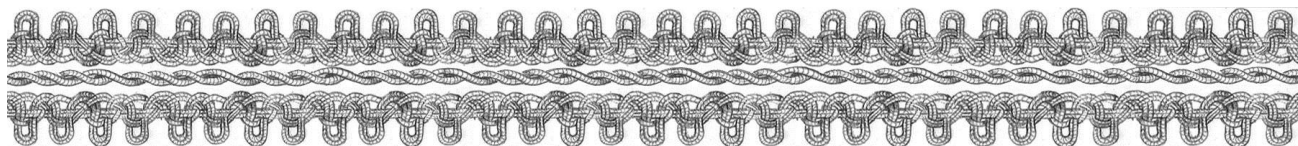
Lengyel Boglárka
régészeti fémrestaurátor
Magyar Nemzeti Múzeum
Budapest

15.50 Szünet

16.00 - 18.00 KÉRDÉSEK, BESZÉLGETÉS

18. 00 Zárszó

¹ A fém anyagvizsgálatokat dr. Thiele Ádám a BME Anyagtudományi tanszékén végezte.

POSZTEREK:

EDŐCS JUDIT:

AZ ELMÚLT ÉVEK ÁSATÁSAI SORÁN ELŐKERÜLT KÖZÉPKORI PÁRTÁK VAS MEGYÉBŐL

Egy a jáki Bencés apátság területéről előkerült középkori pártá és egy kőszegi, Jurisics téri ásatásból származó pártá in situ felszedésének, restaurálásának és rekonstrukciójának kiemelkedő lépései képekben bemutatva.

Edőcs Judit
restaurátor művész
Savária Múzeum
Szombathely

LENGYEL BOGLÁRKA:

KÉT 16. SZ.-I FÉMFONALAS PÁRTA RESTAURÁLÁSA ÉS ANYAGVIZSGÁLATA

A DRÉGELYPALÁNKI PÁRTA RESTAURÁLÁSA ÉS REKONSTRUKCIÓJA

A TAPSONY-TEREBEZDI PÁRTA REKONSTRUKCIÓJA

A posztereken is bemutatott párták restaurálása során többször megfogalmazódott bennem milyen jó lenne épségben, károsodások, korrózió nélkül látni egy középkori pártát.

A két pártá restaurálása közben tett megfigyelések, és az anyagvizsgálatok eredményei alapján rekonstruálhatóvá vált a párták készítésének majdnem minden lépése.

Bár a két pártá más típusú, de a fémfonalak morfológiájának hasonlósága és a párták felépítése mégiscsak rokonságot mutat.

Egy lelet bontása, restaurálása során olyan részletek válnak láthatóvá, amelyek megfigyelésére csak ekkor van lehetőség, ezért minden fontos részletről rajz és fénykép készült. A pártát felépítő különböző anyagok, rétegek egymáshoz képest való elhelyezkedése ekkor vizsgálható meg.

A rekonstrukció rendkívül fontos a készítéstechnika kutatásában, mert a restaurálás során tett megfigyelések alapján feltételezett készítési módszerek kipróbálhatóak a gyakorlatban. Így bizonyítható, hogy a csipke elkészíthető a feltételezett kötésrajz alapján. A fémfonal szabadkézzel, gépek nélkül elkészíthető. A csipke a kötésrajz alapján elkészíthető.

A rekonstrukció mutatja meg, milyen lehetett a pártá a viseléskor. A pártá másolat azon részei – amelyek anyagvizsgálattal meghatározhatóak voltak – az eredetivel megegyező anyagból készültek. Azokban az esetekben, ahol nem volt egyértelmű a vizsgálat, ott analógiákra (más korabeli leletek, egykorú festményeken ábrázolt viseletek vagy korabeli írásos emlékek) hagyatkozva választottam anyagot.

Lengyel Boglárka